

การใช้บริบททางสังคมวัฒนธรรมเพื่อจัดการเรียนการสอนภาษาตามกรอบสภายุโรป ในทวีปเอเชีย กรณีศึกษาการสอนภาษาฝรั่งเศสในมหาวิทยาลัยไทย

La contextualisation du CECRL en Asie le cas du français dans les universités en Thaïlande

ศิริพัทธ์ ฌานเซา์ววรรณ*

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตามแนวทางของกรอบสภายุโรปประสบผลสำเร็จอย่างมากเมื่อนำไปใช้กับสถาบันการศึกษาในกลุ่มสหภาพยุโรป ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากแนวทางปรัชญาของกรอบมาตรฐานนี้ มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีจุดหมายสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับการเดินทางและติดต่อสื่อสารด้วยภาษาเพื่อนบ้านในทวีปยุโรป กล่าวคือ ในระดับภาคพื้นยุโรป กรอบมาตรฐานดังกล่าวได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แต่เมื่อคำนึงถึงสภาพที่แตกต่างของทวีปเอเชีย การนำกรอบของสภายุโรปมาใช้กับทวีปอื่น ๆ น่าจะมีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาอยู่หลายประการ ในแง่ของความเป็นสากล อาจจะมีคำถามว่า กรอบสภายุโรปมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงไร เมื่อนำแนวทางนี้มาใช้กับประเทศในทวีปอื่น ๆ ซึ่งมีบริบททางสังคมวัฒนธรรม รวมทั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ที่หลากหลายและแตกต่างจากประเทศในทวีปยุโรป

บทความนี้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสให้มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม สืบเนื่องจากการเก็บข้อมูลในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ปีพุทธศักราช

๒๕๕๔ และ ๒๕๕๕ เรื่อง ทักษะคิดและการใช้บริบททางสังคมวัฒนธรรมในการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสตามแนวทางของกรอบสภายุโรป กรณีศึกษาการสอนภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้แบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเน้นการวิจัยเชิงปริมาณมาจากการตอบแบบสอบถามของอาจารย์ชาวไทย หัวหน้าสาขา ภาควิชา และ/หรือผู้แทนในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรภาษาฝรั่งเศส และส่วนที่สองเน้นที่การวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสนทนากับกลุ่มประชากรในภาพรวมงานวิจัยพบว่า ผู้สอนในประเทศไทยส่วนใหญ่ทราบแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสตามมาตรฐานกรอบสภายุโรป แต่ยังมีได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยเหตุผลและข้อจำกัดหลายประการ อนึ่ง กลวิธีการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะการถ่ายทอดความรู้เชิงขบถนิยมมากกว่าการบูรณาการโครงการหรือกิจกรรมในชั้นเรียน แม้ว่าสถาบันบางแห่งได้เริ่มใช้แนวทางของกรอบสภายุโรปอย่างจริงจังแล้ว แต่ยังคงใช้

* อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

แบบเรียนจากประเทศฝรั่งเศส ซึ่งบ่อยครั้งยังไม่มี การปรับเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับบริบททาง สังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น หรือลักษณะเฉพาะ ในแต่ละภูมิภาค อันเป็นปรัชญาสำคัญของกรอบ มาตรฐานนี้ ในช่วงท้ายบทความนี้ มุ่งเสนอข้อสังเกต และความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้และการ แสวงหาแนวทางของกรอบสภายุโรปให้เหมาะสม

และสอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของ ประเทศนอกเขตทวีปยุโรป

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนภาษาตาม กรอบสภายุโรป, การประยุกต์ใช้ตามบริบทสังคม วัฒนธรรม, การจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส ระดับมหาวิทยาลัย, การจัดการเรียนการสอนภาษา ฝรั่งเศสในประเทศไทย

Résumé

Alors que le Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues (CECRL) récolte ses fruits dans les pays européens, qu'en est-il de la situation en Asie? En dépit de son succès incontestable, le Cadre semble susciter des interrogations de la part des enseignants asiatiques. Quelles sont donc la place et la pratique du Cadre dans un contexte extra-européen? Est-ce qu'il faut penser et repenser à la relativisation culturelle? Cet article fait partie de notre recherche menée depuis la fin de l'an 2011 et de l'an 2012 sur la réception et la contextualisation du CECRL par les professeurs de FLE aux niveaux universitaire en Thaïlande. Notre enquête se base sur un questionnaire remis aux professeurs de FLE ainsi que sur des entretiens individuels menés auprès des responsables des sections ou des départements

de français de plusieurs universités. Il s'agit de comprendre la politique linguistique et la place du CECRL dans le système éducatif thaïlandais. Il s'avère que, dans les établissements thaïlandais, le Cadre se développe lentement pour des raisons culturelles – notamment du fait d'un environnement traditionnel favorisant la pédagogie « classique ». Nous proposerons en conclusion quelques pistes à réfléchir pour améliorer l'application du CECRL à l'enseignement du FLE de manière à répondre aux besoins réels dans le contexte spécifique du pays.

Mots clés : CECR, contextualisation, enseignement-apprentissage du français au niveau universitaire, FLE en Thaïlande

๑. บทนำ

การจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ตามกรอบสภายุโรป (CECRL) ได้ประกาศใช้อย่าง เป็นทางการตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๔๔ เพื่อเสนอ แนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่าง ประเทศ และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานด้านความ สามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเริ่มปฏิบัติ อย่างจริงจังในกลุ่มประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป

นอกจากนี้ กรอบสภายุโรปยังมีอิทธิพลต่อการ วางแผนในการจัดการอบรม การจัดทำโครงการงาน ด้านการศึกษา การแต่งคู่มือและตำราสอนภาษา ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ สภายุโรปได้ปรับปรุง แนวคิดและแนวทางปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้น จนเป็นที่รู้จักและนำไปใช้เป็นแนวทางใน วงวิชาการกันอย่างแพร่หลาย

ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้กรอบสภายุโรปในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ พบว่าในกลุ่มประเทศตะวันตกมีความตื่นตัวในการทำงานวิจัยกันมาก เช่น แผนกนโยบายด้านภาษาของสภายุโรปได้ทำการวิจัยเชิงสำรวจ เรื่องการใช้มาตรฐานกรอบสภายุโรปในการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส และเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับภาษาตามมาตรฐานกรอบสภายุโรปกับการพัฒนาความสามารถทางด้านไวยากรณ์¹ เป็นต้น ในประเทศไทยยังไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยในเรื่องนี้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ของการศึกษาแนวทางในการใช้บริบททางสังคมวัฒนธรรมในทวีปเอเชียเพื่อจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสตามกรอบสภา

ยุโรป ทำให้ขาดข้อมูลที่ชัดเจนด้านนโยบายและแนวคิดเพื่อประยุกต์ใช้กรอบมาตรฐานนี้ เพื่อการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในระดับชาติและระดับภูมิภาคให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม เนื้อหาสาระที่น่าเสนอในบทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนของการสัมภาษณ์และการสนทนา ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สอน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย และเพื่อศึกษากฎวิธีการประยุกต์ใช้กรอบสภายุโรปในบริบททางสังคมวัฒนธรรมแบบไทยในการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสระดับอุดมศึกษา

๒. บทบาทและแนวทางของมาตรฐานกรอบสภายุโรป

มาตรฐานกรอบสภายุโรปด้านภาษาต่างประเทศดังกล่าว ได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ แล้วหลายภาษา แม้แต่ในทวีปเอเชีย เช่น ประเทศญี่ปุ่น และประเทศจีน เป็นต้น ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานกรอบสภายุโรปเป็นที่นิยมใช้กันทั่วไปในทุกทวีป ส่วนประเด็นปัญหาด้านความเป็นสากลของกรอบมาตรฐานนี้ สมพันธ์นานาชาติครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศส ได้จัดประชุมวิชาการเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๐ ในหัวข้อ

“กรอบสภายุโรป ถือเป็นอ้างอิงมาตรฐานระดับโลกได้หรือไม่”² ซึ่งมีการนำเสนอข้อดี ข้อด้อย ปัญหา และแนวคิดต่าง ๆ ในการนำมาตรฐานกรอบสภายุโรปไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ เช่น ในกรณีของกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา³ ในประเทศแคนาดา⁴ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อนำการจัดการเรียนการสอนและการทดสอบวัดระดับภาษาฝรั่งเศสตามมาตรฐานกรอบสภายุโรปไปใช้หรือประยุกต์ใช้ในประเทศต่าง ๆ

¹ งานวิจัยที่น่าสนใจ เช่น Existe-t-il un lien entre les niveaux proposés par le Cadre Européen Commun de Référence et les stades de développement morphosyntaxique? Première analyse d'un corpus de productions écrites en français langue étrangère de niveau B2 par LOPEZ-IRANKHAH Sabine Université Paris VI - Pierre et Marie Curie.

² « Le CECR : une référence mondiale? » - La Fédération Internationale des Professeurs de Français (FIPF), Congrès Mondial 2007.

³ อ้างอิงจากบทความ « Émergences et prise en compte de pratiques linguistiques et culturelles innovantes en situations francophones plurilingues » PRÉ-ACTES DES JOURNÉES SCIENTIFIQUES INTER-RÉSEAUX DAMAS (SYRIE) DU 26 AU 28 MAI 2009 : http://www.dlf.auf.org/IMG/pdf/Preactes_Damas-2.pdf

⁴ กรณีศึกษาของประเทศแคนาดา อ้างอิงจากหนังสือ Le CECR dans le contexte Canadien, Vandergrift (2006, หน้า 31-32)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศนอกทวีปยุโรป ทำให้เกิดคำถามในเชิงอุดมคติว่า กรอบสภายุโรปมีความเหมาะสมหรือไม่กับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่หลากหลายและแตกต่างกัน

ในการประชุมคองเกรสระดับโลก ครั้งที่ ๑๒ ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๕๑ ของสมาพันธ์นานาชาติครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศส ที่เมืองควิเบก ประเทศแคนาดา (XIIe Congrès Mondial de la FIPF 2008) คริสต็อฟ ฌานเซา์วอร์ธน์ ได้เชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาจากกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในเอเชียใต้และคานิ่งถึงบริบททางด้านภาษาและสังคมวัฒนธรรมในเขตภูมิภาค เพื่อประยุกต์แนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทด้านสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างมากขึ้น กล่าวคือ นำแนวคิดและนโยบายทางด้านภาษาตามมาตรฐานกรอบสภายุโรปมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาและแนวทางตามแบบเอเชียในการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในฐานะภาษาต่างประเทศภายใต้แนวคิดกรอบสภาเอเชีย “CACRL” (Cadre Asiatique Commun de Référence pour les Langues) โดยได้เสนอให้มีการศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ในการกำหนดนโยบายร่วมกันทางด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในระดับภูมิภาคเอเชีย ในปีถัดมา ระหว่างการประชุมสัมมนางานวิจัยเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ครั้งที่ 10 ณ เมืองดาลัต ประเทศ

เวียดนาม วิลโล ศิลปอาชา และคริสต็อฟ ฌานเซา์วอร์ธน์¹ ได้นำเสนองานวิจัยแบบโปสเตอร์ โดยสังเคราะห์แนวคิดต่าง ๆ จากผลงานวิจัยและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการใช้กรอบสภายุโรปเป็นมาตรฐานสากลในการจัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในประเทศต่าง ๆ นอกทวีปยุโรป ปัจจุบัน ผู้จัดการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสบางส่วนในทวีปอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในทวีปยุโรป มีแนวคิดที่จะประยุกต์ใช้แนวทางของมาตรฐานกรอบสภายุโรป โดยให้ความสำคัญต่อบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกันอย่างเช่น แนวคิดของเอ็ม ไมล์² เป็นต้น ในกรณีของประเทศแคนาดา มีการศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานการสอนภาษาในประเทศหลากหลายมิติ โดยระบุว่า แม้กรอบมาตรฐานสภายุโรปจะมีจุดแข็งหลายประการ แต่มีจุดอ่อนที่ต้องนำมาพิจารณาให้ดีกว่าก่อนที่นำมาใช้ในประเทศแคนาดา³

สำหรับประเทศไทย ในส่วนของปรัชญาและหลักการสำคัญของกรอบสภายุโรปในฐานะที่เป็นมาตรฐานระดับสากลยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาวิเคราะห์กันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สถาบันทางการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย มักมุ่งเน้นไปที่การทดสอบวัดระดับภาษา (DELTA-DALF) และสถาบันบางแห่งมีนโยบายที่จะส่งเสริมให้มีการสอบเทียบระดับการเรียนรู้อาษาฝรั่งเศสที่มีมาตรฐานสากลตามกรอบสภายุโรป กล่าวคือ เมื่อจบการเรียน

¹ Selon la présentation par affichage, Premières réflexions pour élaborer un Cadre Asiatique Commun de Référence pour les Langues (CACRL) de Wilai SILAPA-ACHA et de Sirapach CHANCHAOWAT. Séminaire régional de recherche-action pour l'enseignement du français, organisé par CREFAP/OIF. 10e édition du 1 au 4 décembre 2009, DaLat – Vietnam.

² M. Miled : « Il est également nécessaire d'éviter la standardisation d'un modèle destiné à l'origine à un public européen en situation d'apprentissage d'une langue étrangère : les échelles de niveaux, par exemple, sont à nuancer en fonction des profils visés. » (<http://www.francparler.org/dossiers/cccr.htm>)

³ Le CECR dans le contexte Canadien, par exemple, d'après Vandergrift (2006, pp. 31–32), bien que le Cadre soit souple, ouvert, convivial, englobant et transparent, il y a aussi quelques points faibles à réfléchir.

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้เรียนควรมีระดับการใช้ภาษาในระดับ A2 และเมื่อจบการศึกษา ระดับปริญญาตรีควรอยู่ในระดับที่ไม่ต่ำกว่า B1 เช่นในกรณีโครงการภาษาฝรั่งเศสระดับมหาวิทยาลัย (FUTF) ของมหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น โดยระบุไว้ว่า เมื่อจบการศึกษาในโครงการพิเศษนี้ นิสิตมีความรู้ในระดับ B1 ทั้งนี้ นิสิตที่ประสงค์จะสมัครขอรับทุนการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ต้องสามารถสอบวัดระดับความรู้ภาษาฝรั่งเศสในระดับ B2 ตามมาตรฐานกรอบสภายุโรป ในการร่างหลักสูตรใหม่สำหรับนิสิตปีการศึกษา ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยบางแห่งมีการอ้างอิงมาตรฐานตามกรอบสภายุโรป โดยกำหนดว่า ผู้จบการศึกษาต้องมีความสามารถ

ผ่านการสอบวัดความรู้ภาษาฝรั่งเศสไม่น้อยกว่าระดับ B1 หรือมาตรฐานที่เทียบเท่า เช่น หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๖ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น โดยระบุไว้ในกระบวนการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตเกี่ยวกับเกณฑ์การทวนสอบความรู้ทางด้านภาษาฝรั่งเศสว่า สำหรับนิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ที่ศึกษาเป็นวิชาเอก นิสิตต้องสอบผ่านระดับ B1 ตามเกณฑ์ CECRL (กรอบมาตรฐานยุโรปทางด้านภาษา) ที่จัดสอบโดยสมาคมฝรั่งเศสหรือสถาบันเทียบเท่าที่มหาวิทยาลัยนเรศวรรับรอง

๓. ข้อสังเกตและความคิดเห็นบางประการจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

ในภาพรวม คณาจารย์ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสส่วนใหญ่ในระดับมหาวิทยาลัย มีความสนใจมาตรฐานกรอบสภายุโรป รวมทั้งมีความประสงค์จะเข้าร่วมอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสาระที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ผู้เข้ารับการอบรมส่วนหนึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่เนื้อหาการอบรมส่วนมากเน้นไปที่การทดสอบวัดระดับภาษาตามมาตรฐานกรอบสภายุโรป มากกว่าความรู้ ความเข้าใจในหลักการสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดและแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตามกรอบมาตรฐานของสภายุโรป ซึ่งมีสาระหลักเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้กรอบให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

อาจารย์บางส่วนกล่าวว่า ได้เริ่มจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของกรอบสภายุโรป โดยเห็นการจัดการเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร และการบูรณาการกิจกรรมและโครงการในรายวิชาที่สอนอย่างจริงจังมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังมีความคิดเห็นว่า

หากจัดกิจกรรมและบูรณาการโครงการมากเกินไป จะทำให้สอนเนื้อหาไม่ครบถ้วนตามหลักสูตร และนิสิตนักศึกษาจะมีภาระด้านกิจกรรมและโครงการมากเกินไปจนทำให้ขาดคุณภาพทางวิชาการ อาจารย์หลายท่านเสนอว่า สิ่งหนึ่งที่กรอบสภายุโรปควรแนะนำไว้ในกรณีของการบูรณาการโครงการหรือกิจกรรม คือ ไม่มีความจำเป็นต้องบูรณาการเช่นนี้ในทุกรายวิชาแต่นำทักษะด้านต่าง ๆ จากหลาย ๆ วิชามาทำโครงการเพียงชิ้นเดียวได้ และอาจจะเกิดประโยชน์มากกว่า นอกจากนี้ การที่กรอบสภายุโรปเสนอให้คำนึงถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม และรู้จักประยุกต์บทเรียนให้เหมาะสมกับท้องถิ่นนับเป็นแนวทางที่น่าสนใจ แต่ในทางปฏิบัติถือเป็นภาระงานหนัก ซึ่งต้องใช้เวลามากในการจัดการเรียนการสอน และข้อเสนอมีลักษณะเป็นนามธรรมมากเกินไป นอกจากนี้ยังไม่เคยมีการอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านนี้ ทำให้ผู้สอนขาดทักษะและแนวทางในการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม โดย

หลักการการดำเนินถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม เพื่อจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้อง นับเป็นสาระสำคัญที่ผู้สอนภาษาต่างประเทศควรทำความเข้าใจให้ดีก่อนที่จะประยุกต์ใช้กรอบมาตรฐานนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่อยู่นอกทวีปยุโรป

สำหรับประเด็นเรื่องการเลือกใช้แบบเรียน คณาจารย์ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสส่วนใหญ่ มักใช้คู่มือสำเร็จรูปจากประเทศฝรั่งเศส โดยมีการระบุระดับภาษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน คณาจารย์บางส่วน เห็นควรปรับเนื้อหาของบทเรียนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทย และให้มีมิติเชิงสหวัฒนธรรม (perspective intercultural) มากขึ้น เนื่องจากแบบเรียนเหล่านี้ น่าจะเหมาะสำหรับการเรียนการสอนของกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป หรือกลุ่มผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสในทวีปแอฟริกาซึ่งเคยเป็นอาณานิคม

ในส่วนของความเห็นเกี่ยวกับการทดสอบวัดระดับภาษาตามมาตรฐานกรอบสภายุโรปนั้น จากการสนทนากับคณาจารย์ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสที่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสอบวัดระดับภาษาตามมาตรฐานกรอบสภายุโรป ผู้สอนระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความจำเป็นที่จะกำหนดให้นักศึกษาดำเนินการสอบวัดระดับเพื่อสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี อย่างไรก็ตาม คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า ผู้จบการศึกษาระดับนี้จะสามารถผ่านการสอบวัดระดับได้ไม่ต่ำกว่า

ระดับ B1 การสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าทดสอบมาตรฐานสากลนี้ก่อนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นเพียงวิธีการหนึ่งที่จะวัดระดับภาษาของผู้เรียน และนำประกาศนียบัตรที่ได้รับเป็นใบเบิกทางในการสอบชิงทุนหรือการศึกษาต่อในกลุ่มประเทศผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส แต่ไม่เห็นด้วยกับการบังคับให้ทุกคนต้องผ่านการทดสอบ เนื่องจากการเข้าสอบมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในกรณีของนิสิตนักศึกษาที่อยู่ต่างจังหวัดซึ่งไม่มีศูนย์หรือสถาบันทดสอบต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มจากค่าสมัครสอบด้วย นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องเสรีภาพและศักดิ์ศรีทางวิชาการด้วย หากใช้มาตรฐานต่างชาติเพื่อสำเร็จการศึกษาในประเทศ อาจารย์บางส่วนจึงเสนอให้สร้างมาตรฐานเฉพาะกลุ่มระดับภูมิภาคหรือในระดับชาติ ซึ่งนอกจากจะสามารถลดค่าใช้จ่ายให้กับผู้เข้าสอบได้แล้ว ยังมีส่วนให้เกิดเอกราชทางวิชาการด้วย สำหรับการกวดวิชาหรือติวเข้มเพื่อให้สอบผ่าน DELF-DALF นั้น อาจารย์ส่วนหนึ่งเห็นว่ามีความจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน แต่หลายท่านมีทัศนคติคัดค้าน เพราะการกวดวิชาก่อนเข้าสอบวัดระดับอาจจะสะท้อนให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบว่า หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในภาคปกติ นั้นไม่มีประสิทธิภาพ หรือไม่สอดคล้องกับมาตรฐานของกรอบสภายุโรปจึงต้องสอนเสริมหรือมีโครงการพิเศษเพื่อให้สอบผ่าน

๔. บทสรุป

ในปัจจุบัน ประเทศนอกเขตภาคพื้นยุโรป มีความตื่นตัวและสนใจที่จะจัดการเรียนการสอน และปรับเนื้อหาสาระของบทเรียนให้สอดคล้องกับสังคมวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค และริเริ่มรวมกลุ่มกันสร้างแนวทางการจัดการเรียนการสอนและ

สร้างแบบเรียนให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของท้องถิ่น เพื่อประสิทธิผลในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ รวมทั้งการทดสอบด้วยข้อสอบกลางระดับภูมิภาค เพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นอาณานิคมทางวิชาการ ในกรณีของประเทศไทย แม้ว่า

ประชาคมอาเซียนได้เลือกภาษาอังกฤษเป็นภาษา
กลางในการสื่อสาร แต่ในการจัดประชุมด้านภาษา
ฝรั่งเศสระดับภูมิภาคของประเทศต่าง ๆ ในทวีป
เอเชีย คณาจารย์ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสยังมีความ
เข้มแข็งและพร้อมที่จะพัฒนาบทบาทของภาษา
ฝรั่งเศส ผู้วิจัยคาดหวังว่าสมาคมครูภาษาฝรั่งเศส
ของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในประชาคมอาเซียนจะร่วมกันจัดสัมมนา
เพื่อกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาการจัด

การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในระดับภูมิภาค
และควรจะแสวงหาและกำหนดมาตรฐานด้านการ
ทดสอบวัดระดับภาษาต่างประเทศร่วมกัน ส่วนการ
อบรมผู้สอนนั้น ควรเน้นสาระสำคัญจากมาตรฐาน
ที่เป็นสากลและเน้นภาคปฏิบัติควบคู่กันไป เพื่อให้
เข้าใจแนวคิดและแนวทางดังกล่าวและสามารถ
นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริงตามบริบททาง
สังคมวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับทุนสนับสนุนการนำเสนอผลงาน
จากสำนักวัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำ
ประเทศไทย และจากกองทุนการเดินทางไปเสนอผลงานวิจัย
ในต่างประเทศของมหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อนำเสนอบทความ

ในการประชุมคองเกรสระดับโลก ครั้งที่ ๑๓ ระหว่างวันที่
๒๓-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕ จัดโดยสมาพันธ์นานาชาติ
ครูผู้สอนภาษาฝรั่งเศส (XIIIe Congrès Mondial de la
FIPF 2012) ที่เมืองเดอร์บัน (Durban) ประเทศแอฟริกาใต้

บรรณานุกรม

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ปีการศึกษา ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยนเรศวร

CONSEIL DE L'EUROPE. 2001. Cadre européen commun de référence pour les langues.
Strasbourg : Didier.

Delouis, A. F. 2008. Le CECRL : compte-rendu du débat critique dans l'espace germanophone
in Les Langues Modernes : « Le Cadre européen : où en sommes-nous? »

Khruthong, S. 2009. « Est-il possible de mettre la francophilie au service de la création d'une
communauté scientifique francophone dans une université thaïlandaise? » pp. 205-217,
in Le français, la francophonie et la francophilie en Asie-Pacifique, Paris : l'Harmattan.

Lebrun, M. 2002. Théories et méthodes pédagogiques pour enseigner et apprendre : Quelle
place pour les TIC dans l'éducation? De Boeck.

Riba, P. et al. La réforme du DELF et du DALF in le français dans le monde No. 336. p. 26-31.

Rosen, E. 2007. Le point sur le Cadre européen commun de référence pour les langues, CLE
international, collection "Didactique des langues étrangères".

Vandergrift, L. 2006. Nouvelles Perspectives Canadiennes : proposition d'un cadre commun
de référence pour les langues pour le Canada. No de catalogue CH4-114/2006F-PDF
-ISBN 0-662-72037-7 et la version en ligne : https://www.caslt.org/pdf/Proposition_cadre%20commun_reference_langues_pour_le_Canada_PDF_Internet_f.pdf

Sitographie

<http://www.franparler.org/dossiers/cecr.htm>

http://cle.ens-lsh.fr/1202224078084/0/fiche__article/

http://www.ciep.fr/publi_evalcert/dvd-productions-orales-cecrl/

<http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=12423&Key=hotnews>

http://revues.univ-nancy2.fr/melangesCrapel/IMG/pdf/12_Caws.pdf

<http://lve.scola.ac-paris.fr/anglais/cecr.php>

<http://www.unesco.org/delors/edobserv@unesco.org>

www.coe.int/lang/fr/portfolio/fr

www.anglaislp.ac-aix-marseille.fr

www.ac-rennes.fr/pedagogie/portail_lv/cecr/1gfcecr.htm

Stéréotype sur les Thaïlandais dans deux guides touristiques sur la Thaïlande : études de quelques marqueurs linguistiques

Theera ROUNGTHEERA*

1. Introduction

La Thaïlande offre de nombreux sites touristiques, historiques, des parcs naturels et récréatifs. Selon les statistiques du Ministère du Tourisme et des Sports de la Thaïlande, (publiées en 2011) 458 292 Français ont visité le pays en 2010, au 12e rang de la liste des touristes internationaux en Thaïlande et au 4e rang pour les touristes européens après le Royaume-Uni, l'Allemagne et la Russie.

En ce qui concerne le voyage, la destination et la préparation, les informations touristiques sont indispensables. Certains touristes consultent les sites d'Internet, d'autres s'informent à l'aide des guides touristiques, des récits de voyage ou des magazines touristiques. Le langage utilisé dans ces sources joue un rôle important dans la représentation d'un pays inconnu, et surtout dans celle du monde non-occidental. Les Occidentaux font souvent un récit dans un style particulier. Le discours touristique a évidemment une influence sur la perception que les lecteurs occidentaux ont d'un monde inconnu.

Au cours des contacts divers que j'ai eus avec des Français, les questions que l'on me posait sur la Thaïlande étaient souvent stéréotypées : « Est-ce que vous aimez la cuisine épicée (ou pimentée)? », « Est-ce que

vous avez des éléphants chez vous? » ou « Est-ce que vous mangez du chien et des insectes? ».

La plupart des Thaïlandais sont surpris par ces questions. Elles ont pour origine la représentation de la Thaïlande dans la perception et des stéréotypes qui sont transmis soit travers les textes, soit travers les images dans les produits touristiques comme la brochure, le guide touristique, le récit de voyage, les sites d'Internet ou le documentaire télévisé, etc.

Les études sur les thèmes de représentation, de stéréotypes et d'images des lieux touristiques à travers les textes touristiques émanent des disciplines diverses : tourisme, média, sociologie et linguistique. En ce qui concerne le champ linguistique, plusieurs chercheurs ont fait des études sur l'image et la représentation des pays dits touristiques, par exemple Margarito (2000), Raboul-Touré (2000) et Vestito (2006) étudient les stéréotypes et la représentation de l'Italie travers les choix grammaticaux et lexicaux dans les guides touristiques. De plus, en ce qui concerne les stéréotypes sur Chypre, Margarito (2004) travaille sur les stéréotypes en faisant une analyse lexicale et rhétorique tandis que Pahud (2004) s'occupe de l'analyse sémiolinguistique des stéréotypes de

* Professeur assistant, Section de français, Département des Langues Occidentales et de la Linguistique, Facultés des sciences humaines et sociales, université de Mahasarakham

genres présents dans le discours publicitaire. Quant à Ip (2008), elle examine la représentation de Hong Kong en analysant les éléments linguistiques et visuels dans la brochure touristique. Enfin, Wansen-Kaseva (2008) fait une recherche sur la nature des textes touristiques et la formation des stéréotypes en utilisant comme le corpus les divers textes touristiques comportant les guides, les brochures et les articles sur la Finlande.

Pourtant, selon la revue de la littérature, aucune recherche n'a été réalisée au sujet du stéréotype sur les Thaïlandais ou la Thaïlande. Nous avons donc choisi d'étudier les caractéristiques textuelles qui contribuent à la formation des stéréotypes sur les Thaïlandais à travers deux textes des guides touristiques français : *Le guide du routard Thaïlande* (2012) et *Guide Évasion Thaïlande* (2011).

2. Stéréotype et texte touristique

Dans le champ linguistique, le stéréotype est d'origine des travaux du philosophe américain Putnam. Pour lui, le stéréotype est « une idée conventionnelle, associée à un mot dans une culture donnée. [...] Elle est une partie de la signification, qui répond à l'opinion courante associée au mot. » (Putnam, 1990 cité dans Amossy et Pierrot, 2011, 89)

Le stéréotype est caractérisé par la réduction simplificatrice, la répétition dans la durée, la production dans un espace collectif et le jugement hâtif (Frank, 2000, 18–21). Dans certains cas, le stéréotype peut être parfois confondu avec la représentation parce qu'ils mettent en rapporte la vision d'un objet donné avec l'appartenance socioculturelle du sujet. Pourtant, le stéréotype a tendance à être une notion plutôt péjorative (Amossy et Pierrot, 2011, 52). Dans le texte touristique, selon Wansen-Kaseva (2008, 29), il semble que le stéréotype peut être appréhendé comme péjoratif dans deux sens ; soit on s'en sert pour former des idées dévalorisantes et négatives de l'Autre (par exemple les Thaïlandais sont passés maître dans l'art de reproduire.), soit on le perçoit dévalorisant parce qu'il est vraiment simpliste (par exemple, le durian (fruit) est très prisé

par les Thaïs – certainement pas tous les Thaïs). Nous supposons que les stéréotypes ne sont pas seulement diffusés de manière négative mais aussi positive comme constate Putnam que le stéréotype sert à signifier expressément les idées conventionnelles qu'elles soient neutres, négatives ou positives (Putnam, 1975, cité dans Wansen-Kaseva, 2008, 30)

Or la théorie de la sémantique prototype paraît proche de celle du stéréotype de Putnam, ils contiennent les données sémantiques les plus saillantes des catégories conceptuelles du langage naturel (Geeraerts, 1985, cité dans Amossy et Pierrot, 2011, 93). La différence est que le prototype s'intéresse à la catégorisation et à l'organisation des catégories sémantique tandis que le stéréotype s'occupe de l'organisation sociale de communication en décrivant les conventions sociales. Ici, nous ne nous intéressons pas à la sémantique prototype parce que trouver le meilleur exemplaire des Thaïlandais ou à catégoriser les Thaïlandais n'est pas notre objectif.

Quant aux textes touristiques, chaque rédacteur parle sur la destination de la même chose – les mêmes histoires, les mêmes

cultures, les mêmes sociétés, on peut considérer que le texte touristique est un discours dont les produits (les guides, les articles, les brochures, etc.) font circuler les mêmes idées stéréotypiques sous formes stéréotypées, parfois reformulées par le rédacteur, parfois empruntées à d'autres produits (Wansen-Kaseva, 2008, 25). En ce qui concerne les études linguistiques sur les stéréotypes, il y a plusieurs procédés de stéréotypisation dans les guides touristiques et les récits de voyage.

D'abord, selon Margarito (2000, 2004), il s'agit de deux dominantes : la dominante redondance et la dominante association et redondance. La dominante redondance concerne la citation au niveau phrastique et textuel. Elle remarque aussi que les guides utilisent souvent des citations aux domaines littéraires et des beaux arts. Quant à la dominante la dominance association et redondance, cela concerne les clichés d'appellation (« un Versailles italien », « Venise, la plus belle ville du monde ») et les comparaisons (« dans les rues de Gêne « odeur du large » comme à Marseille », « Capri suggérant Saint-Tropez, ou un décor du Châtelet »).

D'après Reboul-Touré (2000, 159–160) qui analyse les guides touristiques sur l'*Italie*, Italien en tant que nom, se définit comme : « celui qui est né en Italie, qui y vit qui en est citoyen ou qui est originaire de ce pays. » Avec SN « les Italiens », il s'agit de l'emploi générique englobant tous les êtres parce que

tous les individus sont pris en considération comme caractéristique d'un groupe. Elle étudie en outre les faits stéréotypiques passant par la surcharge sémantique de l'adjectif relationnel *italien* et par la mise à distance du stéréotype.

Quant à Magri-Mourgues (2005) propose trois paramètres constants de la phrase générique. D'abord, l'emploi d'un article défini sans première mention du nom en question peut présumer que le lecteur peut identifier l'entité à laquelle il réfère. Deuxièmement, les phrases génériques emploient des « tiroirs verbaux qui suspendent l'inscription du procès dans une temporalité repérable », particulièrement le présent de l'indicatif de valeur gnominique. Enfin, la présence des marqueurs de généralité comme le pronom indéfini *tous* et les syntagmes adverbiaux *en général*, *toujours* peuvent servir le processus de généralisation.

Enfin, Wansen-Kaseva (2008) examine la stéréotypisation des Finlandais dans les guides, les brochures et les articles touristiques. Elle propose trois procédés de formation de stéréotypes : énoncés génériques, citations et témoins (les proverbes sur les Finlandais et les personnages et paroles modèles) et descriptions définies. Pour elle, la représentation des Finlandais forme des stéréotypes à deux niveaux : un discours stéréotypé en soi et le stéréotype national.

Notre travail sur les procédés de stéréotypisation est largement correspondant aux travaux mentionnés ci-dessus.

3. Corpus

Comme ce travail a pour but de proposer quelques comparaisons de certains stéréotypes dans les guides touristiques français, le corpus se compose de deux guides

touristiques de types différents dans la maison d'édition Hachette qui a gagné des parts de marché des éditeurs de guides touristiques en France avec 38.2% (PIPAME, 2011, 90).

Parmi les guides touristiques de l'éditeur Hachette Tourisme, nous avons sélectionné *Le guide du routard Thaïlande* (2012) et *Guide Évasion Thaïlande* (2011) selon deux raisons principales. D'une part, ces deux guides se distinguent selon le critère de Reboul-Touré (2000, 157). *Le guide du routard Thaïlande* est sélectionné en tant que type de guides riches en texte et *Guide Évasion Thaïlande* pour le type de guides riches en images. D'autre part, il s'agit de

l'objectif. *Le Guide du routard* est le plus célèbre guide touristique français depuis 1973 (<http://www.routard.com>) qui propose toutes les informations dont les lecteurs-voyageurs ont besoin pour découvrir le pays par eux-mêmes tandis que *Le Guide Évasion* propose un nouveau style de guide, notamment pour les courts séjours. Avec ces deux guides, nous pourrions mieux identifier certains procédés de stéréotype sur les Thaïlandais dans les guides français.

source : <http://guidedevoyage.fr/>

Quant à la limitation du corpus, nous nous intéressons aux stéréotypes sur les Thaïlandais, nous n'étudions donc que les articles concernant le peuple, la culture et la société des Thaïlandais. Nous prenons en compte seulement le nom « Thaïlandais » ou « Thaïs » qui signifie « celui qui est né en

Thaïlande, qui y vit, qui en est citoyen ou qui est originaire de ce pays. » (la définition adaptée de la définition « Italiens » selon Reboul-Touré 2000, 159) et l'adjectif « thaïlandais » ou « thaïs », y compris d'autres termes renvoyant à un peuple thaïlandais.

4. Analyse du corpus

Dans cette étude, nous mettons un accent sur la représentation ou un ensemble d'idées générales sur un peuple et aux

procédés par lesquels se forme cette représentation. Nous trouvons quatre moyens d'exprimer les stéréotypes sur les Thaïlandais.